

Disclaimer

Dit document is een werkversie en uitsluitend bedoeld als intern kader ter voorbereiding op de Participatieaanpak van de communicatieadviseur. De inhoud is voorlopig, kan wijzigen en er kunnen geen rechten aan worden ontleend. Over dit document heeft nog geen bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden. Zorgvuldige omgang en beperkte verspreiding worden nadrukkelijk verzocht.

Memorandum

Voortgang en tussenresultaten Werkgroep Joint Fact Finding

Onderwerp	Voortgang en tussenresultaten Werkgroep Joint Fact Finding bij Taskforce Veenweide
Datum	11 juni 2026
Documentnummer	02-06-2026
Van	UTSP-1952719915-1378
Aan	Marlies Boone
Telefoonnummer	Taskforce Veenweide
Team	+31 6 36219231
	WEB/PMB

1. Inleiding en doel van de werkgroep

De *Taskforce Veenweide Utrecht* is eind 2025 ingericht omdat het beperken van bodemdaling en broeikasgasuitstoot in het Utrechtse veenweidegebied achterblijft bij de gestelde ambities. Provincie Utrecht en de betrokken waterschappen willen komen tot een versneld, effectief en bestuurlijk geborgd traject richting 2035.

Binnen dit kader levert de werkgroep *Joint Fact Finding en differentiatie* de inhoudelijke basis voor de Taskforce. De doelstelling van de werkgroep is het ontwikkelen van een gedeelde feitenbasis over emissies, bodemdaling, hydrologie en gebiedskenmerken, en het uitwerken van verschillende varianten om te laten zien welke beleidskeuzes welke effecten hebben. Ook brengt de werkgroep verschillen tussen veenweidegebieden in kaart, zodat voor elk type gebied passende maatregelen gekozen kunnen worden. Daarbij wordt niet alleen gewerkt aan het verzamelen van feiten en het doorrekenen van varianten, maar ook aan het expliciteren van de onderliggende redeneerlijn: waarom bepaalde keuzes logisch zijn gegeven de verschillen tussen gebieden. De uitkomsten van de werkgroep vormen daarmee belangrijke input voor de prioritering van gebieden en de verdere uitwerking van een gedifferentieerde aanpak binnen de Taskforce.

Aan de werkgroep nemen experts deel van provincies Utrecht en Zuid-Holland en van de waterschappen HDSR, AGV en Rivierenland. Met Vallei en Veluwe wordt verkend hoe zij ook kunnen aanhaken in de werkgroep.

Inhoud notitie:

1. Inleiding en doel van de werkgroep
2. Uitgangspunten
3. Stappen tot nu toe
4. Gebiedsdifferentiatie
5. Toetsingscriteria en aanzet prioritering
6. Aanzet tot handelingsperspectieven
7. Vervolgstappen

2. Uitgangspunten

De werkgroep hanteert een aantal uitgangspunten die voortvloeien uit de beleidskaders en doelstellingen van de Taskforce en de betrokken overheden:

- De **kwantitatieve doelen** die richting geven aan de werkgroep zijn afgeleid van de *Regionale Veenweiden Strategie* (RVS) en het ontwerp-*Utrechts Programma Landelijk Gebied* (UPLG). Voor 2030 geldt een uit het klimaatakkoord voortvloeiende provinciale doelstelling van 0,09¹ Mton CO₂-reductie uit veenbodems per jaar, en een doel om de bodemdaling met 50% te remmen ten opzichte van de referentiesituatie.
- Het ontwerp-**UPLG** zet voor 2035 in op verhoging van de grondwaterstanden via een drooglegging van gemiddeld 40 cm onder maaiveld (zomerhalfjaargemiddelde) in het overgrote deel (ca. 90%) van het veenweidegebied, aangevuld met vrijwillige aanleg van waterinfiltratiesystemen (WIS) waar dat kan. In ongeveer 10% van het gebied wordt een nog kleinere drooglegging (~20 cm) nodig geacht. Dit gaat deels om plekken met gecombineerde opgaven waar hier bewust wordt gekozen. Voor een ander deel ontstaat deze kleinere drooglegging (als gevolg van natuurlijke variatie in peilvakken) in lage delen van peilvakken die naar een drooglegging van gemiddeld 40 cm onder maaiveld worden gebracht.
- Het ontwerp-UPLG is het uitgangspunt voor de **basisvariant** voor de analyses van JFF. Dit scenario vormt het uitgangspunt voor de middellange termijn (circa 2030–2035) en gaat onder andere uit van: peil op gemiddeld –40 cm, maximaal benutten van WIS waar technisch mogelijk, en ~10% van het gebied als transitiegebied.
- Daarnaast werkt de werkgroep twee alternatieve varianten uit als **gevoeligheidsanalyse**, ter verkenning van de bandbreedte. Ze laten zien wat er gebeurt bij minder ingrijpende of juist meer ambitieuze maatregelen:
 - een variant “passief vernatten” (nulvariant) waarbij waterpeilen niet beleidsmatig worden opgehoogd maar de drooglegging geleidelijk vanzelf kleiner wordt door bodemdaling én peilfixatie (met inzet van WIS waar rendabel), zodat het aanmerkelijk langer duurt voor –40 cm wordt bereikt. Dit is een optie voor gebieden waar het al bijna –40 is of waar peil opzetten te grote negatieve neveneffecten heeft op het watersysteem;
 - een “plusvariant” met verdergaande vernatting, waarin de gemiddelde drooglegging richting –30 cm gaat. Dit is onder voorwaarden, voor bepaalde gebieden een richting voor de langere termijn ook gezien het doel in 2050 van klimaatneutraliteit.
- Via een detailstudie van gebiedskenmerken in Utrechtse veenweidepercelen zoals de mate van bodemdaling, kwel/inzijing, maaiveldvariatie en de huidige drooglegging, wordt gekeken naar een **gedifferentieerde aanpak** per gebied. Door de drie varianten op verschillende typen peilvakken te beoordelen op een aantal criteria (onder te verdelen in doelbereik, neveneffecten, draagvlak) wordt uiteindelijk toegewerkt naar een voorkeursvariant per gebiedstype. Dit vormt ook een basis van waaruit de prioritering kan worden opgesteld.
- De werkgroep hanteert daarnaast enkele **technische uitgangspunten**. De belangrijkste zijn:
 - De CO₂-equivalent uitstoot van de veenbodems wordt berekend met het actuele SOMERS model². De uitstoot van moerige gronden en kleigronden met veen is hierin niet meegenomen.

¹ 0,06 ligt voor als herijkt doel.

² Op dit moment gaan de SOMERS rekenregels alleen over CO₂-uitstoot, de uitstoot van methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) is hierin nog niet verwerkt.

- De aanleg van WIS is alleen toegepast onder specifieke perceel- en hydrologische condities (met name drooglegging van ca. 30–55 cm, beperkte kwel en WIS mag niet tot een verslechtering van de CO₂ uitstoot leiden).

3. Stappen tot nu toe

De werkgroep komt sinds de start begin 2026 wekelijks bijeen, afwisselend in lange werksessies en kortere afstemmingsmomenten. Hieronder een samenvatting van de belangrijkste stappen en mijlpalen tot nu toe:

- In januari zijn de **doelen, planning en werkwijze** uitgewerkt conform het Plan van Aanpak voor de Taskforce, zijn onderling de rollen en verwachtingen afgestemd.
- De werkgroep heeft **beleidsvarianten** uitgewerkt en **toetsingscriteria** bepaald om de varianten gebiedsgericht te toetsen op effecten.
- Hierna verschoof de focus naar het daadwerkelijk in kaart brengen van de **gebiedsdifferentiatie** op basis van vier gebiedsfactoren per peilvak.
- Ook is gestart met het **beoordelen** van de UPLG-basisscenario-effecten per gebiedstype aan de hand van de toetsingscriteria, als basis voor een gedifferentieerde aanpak en prioritering. Gekoppeld daaraan zijn doorrekeningen uitgevoerd van verschillende potentiële maatregelen, bijvoorbeeld de mate waar deze leiden tot reductie van CO₂-uitstoot. Parallel hieraan is gewerkt aan het expliciteren van praktische en beleidsmatige **consequenties** van keuzes: wat betekent peilopzet in “scheve polders”, wanneer is opknippen van peilvakken een optie, welke aanvullende instrumenten zijn nodig (dit laatste wordt uitgewerkt binnen de werkgroep instrumenten).

4. Gebiedsdifferentiatie

Gebiedsdifferentiatie is een belangrijke stap in de aanpak: elk gebied binnen het Utrechtse veenweidegebied is anders, en daarmee verschillen ook de mogelijkheden en opgaven per gebied aanzienlijk. Om tot een classificatie van verschillende gebiedstypen te komen, heeft de werkgroep vier gebiedsfactoren gedefinieerd die inhoudelijk bepalend zijn voor de aanpak in een gebied. Onderstaande tabel vat deze factoren samen, inclusief de categorieën per factor en de daarbij behorende criteria (normeringen):

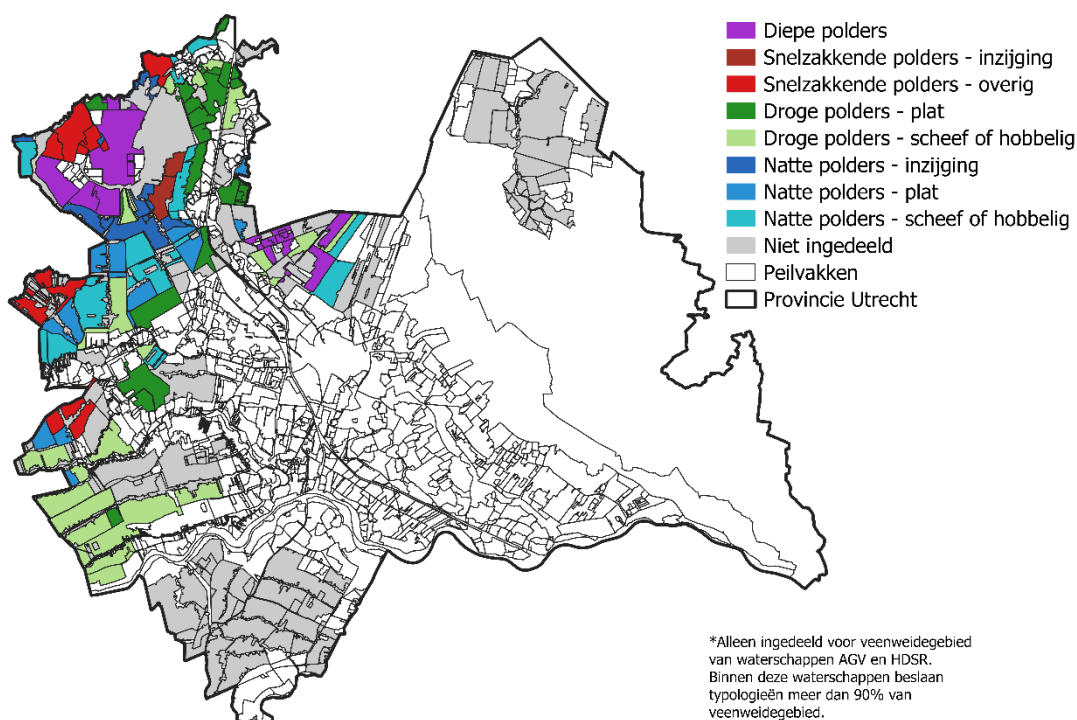
Factor	Categorieën (opties)
Mate van bodemdaling	• <i>Geen/beperkt</i>: < 4 mm/jaar • <i>Gemiddeld</i>: 4–8 mm/jaar • <i>Snel</i>: > 8 mm/jaar
Grondwaterstroming	• <i>Kwel</i>: > 0,5 mm/ dag kwel • <i>Inzijging</i>: > 0,5 mm/ dag inzijging • <i>Geen significante kwel of inzijging</i>
Maaiveldhoogte variatie	• <i>Plat</i>: Geen risico op plas/dras bij peil –40 cm • <i>Scheef</i>: duidelijk hoogteverschil hoog/laag • <i>Hobbelig</i>: grote variatie in maaiveldhoogte (“gatenkaas”)
Drooglegging (zomer)	• <i>Nat</i>: drooglegging < –45 cm • <i>Droog</i>: drooglegging > –45 cm

Deze typering is cruciaal omdat het handelingsperspectief per gebiedstype anders is. Platte polders met weinig hoogteverschil zijn goed uniform te sturen, scheve polders krijgen automatisch grote interne verschillen, in kwelpolders is beperkt handelingsruimte en inzijgingsgebieden zijn kansrijk voor WIS.

In bijlage 1 zijn vier kaarten opgenomen waarin steeds een van deze gebiedsfactoren met de bijbehorende categorieën³ in beeld is gebracht. Daarin is per factor bovendien op hoofdlijn aangegeven op welke wijze deze factor relevant is voor de prioritering en het handelingsperspectief. Echter, soms zit het handelingsperspectief juist in de mix van gebiedsfactoren. Daarom is ook naar de combinatie in elk peilvak gekeken.

Door elk peilvak in de provincie in te delen op deze criteria, ontstaat er een matrix van mogelijke gebiedsvarianties. In theorie zijn er 54 combinaties mogelijk, maar een substantieel deel daarvan komt in Utrecht niet of nauwelijks voor. Voor HDSR en AGV is inmiddels van ieder peilvak vastgesteld in welke categorieën het valt voor alle vier de factoren.

Indeling peilvakken per typologie*

Bovenstaande kaart⁴ geeft – ter illustratie – voor het Utrechtse werkgebied van HDSR en AGV de meest voorkomende combinaties weer voor de (grote) peilvakken met veengronden. Op de kaart valt op dat er verschillen zijn tussen de gebiedsvariantie in HDSR en in AGV. Binnen HDSR is te zien dat de combinaties in het noordelijke deel afwisselend zijn, vergelijkbaar met AGV. Veel peilvakken hebben al een kleine drooglegging, maar door het maaiveldhoogteverloop (vlak, hobbelig, scheef) ontstaan er verschillende combinaties. In het

³ Het onderscheid tussen “scheef” en “hobbelig” is met de geodata niet zichtbaar te maken en om die reden op dit moment niet gebiedsdekkend op kaart beschikbaar.

⁴ Op dit moment zijn alleen de veenweidegebieden van de waterschappen AGV en HDSR ingedeeld. Op de kaart zijn alleen de polders weergegeven die binnen de meest voorkomende typologieën vallen die 90% van het veenweidegebied van AGV en HDSR beslaan, zoals hieronder nader beschreven. Het veenweidegebied van de waterschappen Riverenland en Vallei en Veluwe is hierin nog niet meegenomen en wordt in het vervolg volgens dezelfde systematiek ingedeeld.

zuidelijk deel zijn de combinaties uniformer. In AGV gebied komen anders dan bij HDSR ook diepe polders en daaromheen inzijgingsgebieden voor.

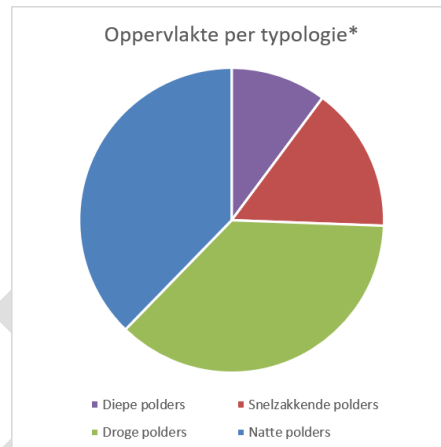
Om meer focus aan te brengen richt de werkgroep zich in de vervolganalyse op de 15 meest voorkomende combinaties, aangevuld met enkele gebieden waar sprake is van een snelle bodemdaling. Deze 19 gebiedstypen beslaan samen meer dan 90% van het veenweidegebied in beide waterschappen (zie bijlage 2).

Voor de nadere analyse heeft de werkgroep deze 19 typologieën verder vereenvoudigd naar vier hoofdtypen op basis van (combinaties van) de meest bepalende factoren voor het handelingsperspectief.

1. Diepe polders: polders met veel kwel.
2. Snelzakkende polders: polders met veel bodemdaling.
3. Droge polders: polders met een drooglegging groter dan 45 cm.
4. Natte polders: polders met een drooglegging kleiner dan 45 cm.

Zoals in de figuur is weergegeven ligt ongeveer driekwart van de geclassificeerde veenweidegronden van AGV en HDSR in droge of natte polders.

Als vervolgstap wordt deze data uit HDSR/AGV aangevuld met gegevens van de veengebieden in Rivierenland en Vallei & Veluwe zodat voor de hele provincie Utrecht de gebiedsvarianties bekend en gevalideerd zijn.

Relatieve oppervlakte veenweiden per typologie. *Alleen ingedeeld voor veenweidegebied van waterschappen AGV en HDSR.

5. Toetsingscriteria en aanzet prioritering

Toetsingscriteria

Om per gebiedstype te kunnen beoordelen welke consequenties gepaard gaan met de voorgenomen UPLG-aanpak en alternatieve varianten, heeft de werkgroep criteria geformuleerd, zoals weergegeven in onderstaande tabel. Deze set van zeven toetsingscriteria vormt de leidraad om per gebiedstype en per scenario inzichtelijk te maken welke gebieden het meest kansrijk zijn voor versnelde uitvoering en waar eventuele belemmeringen of extra benodigde instrumenten zitten. Op basis daarvan kan ook een prioritering van gebieden worden uitgewerkt.

Toetsingscriterium	Kern van het criterium	Werking in prioritering
Impact op CO ₂ -reductie	Bijdrage aan vermindering van jaarlijkse uitstoot broeikasgassen uit veenbodems	Hoger geprioriteerd bij groot reductiepotentieel, afhankelijk van veentype en oxidatiegevoeligheid
Impact op bodemdaling	Effect op vertragen of voorkomen van structurele bodemdaling	Meer prioriteit waar bodemdaling groot is en geremd kan worden; elders ondersteuning via kennisdeling of pilots
Impact op beschikbaarheid zoetwater	Afhankelijkheid van voldoende en robuuste beschikbaarheid van zoetwater	Kansrijk bij goede beschikbaarheid; bij beperkingen extra ondersteuning of technische oplossingen nodig
Impact op waterkwaliteit	Effect op kwaliteit van oppervlakte- en grondwater (nutriënten, ecologie, KRW-doelen)	Mitigatie is vaak mogelijk bij vernatting (isoleren plasdras, begroeide oevers en ecologisch beheer oevers en peilopzet met max. 2 cm/jaar). Er is een hoger risico voor de waterkwaliteit bij een hoge PAL waarde en bij hobbelige percelen waar vernatting leidt tot versnipperde plasdras. Het risico is lager bij inzijging waar weinig tot geen uitspoeling optreedt.

Draagvlak / acceptatie gebied	Mate van (verwachte) medewerking en participatie van belanghebbenden	Versnelling bij groot draagvlak; elders extra participatie of communicatie nodig
Impact op verdienvermogen agrariërs	Invloed op economisch perspectief en bedrijfscontinuïteit van boeren	Kansrijk bij behoud verdienvermogen; bij risico's extra ondersteuning of alternatieven nodig
Kosten / doelmatigheid	Verwachte kosten per hectare/ton CO ₂ -reductie, inclusief uitvoering en beheer	Prioriteit bij gunstige kosten-batenverhouding en doelmatige inzet maatregelen

Eerste aanzet voor prioritering

Prioritering in tijd:

- Dit gaat niet alleen over waar als eerste gestart kan worden, maar vooral waar het meest urgent is om te beginnen, gegeven de opgaven en systeemeffecten (water en bodem), de mate waarin gebieden rijp zijn om stappen te zetten én de urgentie van de problematiek.
- In de tijd leidt dit tot een gedifferentieerde aanpak:
 - Gebieden waar snel stappen mogelijk zijn én effect (CO₂-reductie, afremmen bodemdaling) optreedt, zoals platte en natte peilvakken met wegzijging, en delen van polders waar WIS of beperkte peilopzet mogelijk is. Hier kan relatief snel voortgang worden geboekt, mede dankzij bestaande instrumenten (bijv. UPLG-middelen).
 - Gebieden met hoge urgentie, met structurele transitieopgave, met name scheve of laaggelegen gebieden waar peilopzet leidt tot veel plas-dras en/of grote gevolgen voor de huidige functie. Deze vragen een lange adem, maar juist daarom is vroeg starten met gebiedsprocessen logisch. Passend perspectief en vergoedingen voor agrariërs (bijv. via opvolgers van GLB-regelingen) zijn randvoorwaardelijk.
 - Gebieden met grote systeemimpact, zoals droge peilvakken waar forse peilopzet nodig is om tot – 40 te komen en aanpassing van het watersysteem nodig is. Deze vragen zorgvuldige voorbereiding en fasering.
- Overall geldt dat investeren in robuuste oevers en watersystemen nodig is om toekomstige peilverhoging mogelijk te maken.

Prioritering in geld:

- Bij inzet van middelen ligt de focus op gebieden waar de meeste winst te behalen is op bodemdaling en broeikasgasreductie: snelst zakkende polders (incl. natte polders met wegzijging en transitiegebieden).
- Omdat maatregelen sterk verschillen in kosten ligt een gesplitste inzet van middelen voor de hand: ligt een gesplitste inzet van middelen voor de hand:
 - een deel voor relatief snel uitvoerbare maatregelen (zoals WIS);
 - een deel voor langjarige transitie (afwaardering, functieverandering, vergoedingen).

Vanuit het principe van water en bodem sturend en het voorkomen van afwenteling ligt prioriteit bij de meest kwetsbare en snelst dalende gebieden. Dit betekent dat prioritering in tijd grotendeels samenvalt met prioritering in geld, het is immers onzeker of later meer middelen beschikbaar komen.

Tegelijkertijd ligt er een strategische keuze:

- focus op zwaarst getroffen gebieden met ingrijpende transities (grote impact, hoge kosten per hectare), of
- brede inzet in veel polders met kleinere maatregelen (beperkte winst per plek, maar groot cumulatief effect).

6. Aanzet tot handelingsperspectieven

Met de inzichten uit de gebiedsdifferentiatie en de toetsing van de beleidsvarianten bereidt de werkgroep de formulering van handelingsperspectieven voor. Het gaat erom per (cluster van) gebiedstype(s) een gerichte strategie te schetsen, afgestemd op de kenmerken van dat type gebied. Deze handelingsperspectieven beschrijven bijvoorbeeld welke mix van maatregelen in een bepaald type gebied het meest aangewezen is.

De werkgroep richt zich hier op de opgave broeikasgassen en remmen bodemdaling. De werkgroep is zich bewust van de effecten van deze ingrepen op het verdienvermogen van agrariërs en daarmee op het draagvlak voor maatregelen. In deze analyse wordt primair gekeken wat er vanuit de feitelijke watersysteem- en gebiedskenmerken zou kunnen. Daarnaast is ook de toets nodig van het effect van potentiële maatregelen op het verdienvermogen van agrariërs en mogelijkheden om daar instrumenten voor in te zetten. Daarbij wordt mede gebruik gemaakt van verdere uitwerking binnen het Nationaal Programma veenweide.

Algemene lijn voor 2035: drooglegging van -40 cm met WIS, aanvullende maatregelen richting 2050 nodig

In het grootste deel van de polders wordt richting 2035 ingezet op een drooglegging van circa -40 cm in combinatie met WIS. Aanvullende maatregelen zijn nodig om de doelstelling voor 2050 te halen. Deze algemene lijn wordt gebiedsgericht, gedifferentieerd uitgewerkt. In platte polders met weinig hoogteverschillen is een peil van -40 cm met WIS (waar dit effectief is) een logische basis, maar kan (gebiedsgericht, op termijn) worden gestuurd op een drooglegging van -35 cm. In wegzijingspolders, waar vaak al een relatief hoog slootpeil aanwezig is maar de grondwaterstand desondanks sterk kan wegzijgen, is de aanleg van WIS en/of een iets hoger peil (circa -35 cm) effectief.

In natte polders waar de drooglegging nu al kleiner is dan 45 cm, kan via passief vernatten, door peilfixatie of een verminderde peilindexatie naar een drooglegging van circa 40 cm worden toegewerkt. In droge polders kan deze drooglegging worden gerealiseerd door actieve peilopzet.

Vanuit het oogpunt van waterkwaliteit is het belangrijk om peilen geleidelijk te verhogen (bijvoorbeeld circa 2 cm per jaar, of indien goed onderbouwd iets sneller) en dit te combineren met het versterken van oevers. Wanneer een polder momenteel zeer droog is en de benodigde peilopzet aanzienlijk is (bijvoorbeeld +15 cm of meer), is aanvullend onderzoek nodig naar de effecten op kades, bruggen, duikers, stuwen en andere onderdelen van het watersysteem die door een dergelijke peilopzet worden beïnvloed.

Doelbereik en langere termijn

Voor de klimaatopgave van een reductie met 0,09 Mton voor de provincie Utrecht (zelfs voor de mogelijk herijkte opgave van 0,06 Mton reductie) is bovenstaande aanpak niet genoeg. Er zijn nu nog geen scenario's doorgerekend waarbij een reductie van 0,09 Mton wordt gehaald. Zelfs om een reductie van 0,06 Mton te behalen moet een deel van de polders verdergaand vernatten. Een verdere uitwerking van concept berekeningen van de CO₂-uitstoot en vernatting staan in bijlage 3. We verwachten in de komende periode een gedetailleerdere analyse te maken.

Eerste beeld van uitwerking handelingsperspectief per gebiedstype

Disclaimer: Op basis van de analyse van de peilvakken met hun karakteristieke kenmerken zijn de eerste gedachten over mogelijke strategieën hieronder beschreven. Dit is nog in wording en heeft nog nadere analyse en checks nodig. Het betreft dus een tussenstand.

Handelingsperspectief in snelzakkende polders

In polders met een hoge bodemdaling (>8 mm/jaar) ligt de hoogste prioriteit om verdergaande maatregelen te treffen, omdat het effectief is voor veel doelen (remmen bodemdaling, tegengaan broeikasgasemissies. Hier kan worden ingezet op verdere vernatting met transitie (drooglegging naar 30 cm en kleiner) in alle typen hardzakkende polders.

We onderscheiden hier inrijingsgebieden en overige gebieden:

- In inrijingsgebieden is het aanleggen van WIS een effectieve maatregel voor het realiseren van CO₂ reductie. In de meeste gevallen zijn er ook goede kansen om de drooglegging op termijn verder te verkleinen tot circa 30 cm (vaak is het hier al bijna zo nat).
- In de overige hardzakkende gebieden kan het peil ook verhoogd worden naar –30 en kleiner maar betekent dit vaak dat op meer dan 20% van het areaal de drooglegging kleiner wordt dan 20 cm. Daar wordt dan gekeken of het landgebruik hierop wordt aangepast (kansrijk bij gecombineerde opgaven) en welke passende en robuuste vergoeding of afwaardering voor grondeigenaren en gebruikers hierbij kan ondersteunen.
- In gebieden waar het te nat wordt, is het 'uit het systeem halen' of 'hydrologisch isoleren' van delen van het gebied een optie, waarbij het mogelijk is om bodemdaling en broeikasgassen maximaal te remmen zonder de watervraag te laten toenemen of de waterkwaliteit te verslechteren.

Handelingsperspectief in natte polders met gemiddelde bodemdaling

In polders met een gemiddelde bodemdaling is veel handelingsperspectief voor het treffen van maatregelen. Hier wordt ingezet op verdere vernatting, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen inrijingsgebieden, platte polders, scheve polders en hobbelige polders.

- In inrijingsgebieden is het aanleggen van WIS een effectieve maatregel voor CO₂-reductie. In de meeste gevallen zijn er bovendien goede kansen om de drooglegging te verkleinen tot circa 30 cm.
- In platte polders kan op termijn worden gestuurd op een drooglegging van circa –35 cm, zodat ook de natste delen een drooglegging van minimaal 30 cm behouden. Toepassing van WIS is hierbij het uitgangspunt en kan in deze gebieden prioriteit krijgen vanwege de relatief gunstige uitvoerbaarheid en effectiviteit.
- Voor scheve en hobbelige polders is maatwerk noodzakelijk. Bij duidelijk scheve polders met een hoog en een laag deel wordt een keuze gemaakt tussen twee strategieën:
 - (1) het verlagen van de drooglegging in de gehele polder: het waterpeil wordt verhoogd, waardoor de gemiddelde drooglegging afneemt. Dit betekent dat op meer dan 20% van het areaal de drooglegging kleiner wordt dan 20 cm. In deze lagere delen moet het landgebruik hier dan op worden aangepast. In gebieden waar het te nat wordt, is het 'uit het systeem halen' of 'hydrologisch isoleren' van delen van het gebied een optie, waarbij het mogelijk is om bodemdaling en broeikasgassen maximaal te remmen zonder de watervraag te laten toenemen of de waterkwaliteit te verslechteren.
 - (2) het differentiëren binnen de polder door deze op te delen (knippen). Het waterpeil in de natte delen blijft gehandhaafd, terwijl de polder wordt opgedeeld zodat in de hogere delen de drooglegging kan worden

verkleind. Dit maakt gericht peilbeheer mogelijk en beperkt de toename van zeer natte delen. In deze polders kan het best eerst worden gestuurd op een drooglegging richting –40 cm.

Als er koppelkansen zijn, kan de drooglegging verder worden verkleind tot circa –30 cm, mits dit wordt gecombineerd met andere opgaven (zoals extensivering, natuur of wateropgaven) en wordt ondersteund door een passende en robuuste vergoedingsregeling voor grondeigenaren en gebruikers. Ondanks deze maatregelen blijven er altijd relatief hoge delen aanwezig. Bij beide strategieën wordt de toepassing van WIS op de hoge delen gestimuleerd (mits effectief voor CO₂).

Handelingsperspectief in droge polders

In polders met een grotere drooglegging (>45 cm) ligt de focus op het verhogen van het waterpeil en het sturen van de drooglegging, waarbij maatwerk nodig is afhankelijk van draagvlak en de diepte van de polder.

In principe wordt ingezet op een actieve peilopzet naar een gemiddelde drooglegging van circa –40 cm (ten minste 10 cm boven het huidige peil) met toepassing van WIS, want passieve vernatting duurt erg lang. Het draagvlak voor deze maatregel is in deze gebieden een belangrijk aandachtspunt.

Ook hier geldt dat bij scheve en hobbelige polders maatwerk nodig is. Scheve polders waar een gemiddelde drooglegging van –40 leidt tot veel plasdras, staan ook voor de keuze om daar te kijken of je kunt knippen, of juist in wilt zetten op transitie in die natste delen. Ook kan het een keuze zijn om hier iets minder vergaand te vernatten.

Handelingsperspectief in diepe polders

In diepe polders is het handelingsperspectief voor maatregelen zeer beperkt. Vanwege de kwel kan er geen WIS worden aangelegd en een verhoging van het slootpeil leidt door de bolle grondwaterstand vaak tot veel wateroverlast. Vaak is hier al sprake van peilfixatie. Hier is sprake van een bestuurlijke afweging voor de lange termijn. Functieverandering is een mogelijke keuze, bijvoorbeeld richting moeras of plas, om de inzigging van de hoger gelegen ommelanden te beperken. Hiermee kan zowel de bodemdaling als de CO₂-uitstoot in deze omliggende polders worden gereduceerd.

De polders met kwel met een grondwaterstand onder de –40 kunnen nog wel iets omhoog met het peil. Hier speelt soms ook een lage deklaagweerstand waardoor bij grotere peilopzet de watervraag onevenredig groot wordt. Om die reden moet hier goed gekeken worden of en tot waar passieve opzet van het peil mogelijk is.

Voor de verdere uitwerking van handelingsperspectieven wordt voortgebouwd op de resultaten van de criteria-toetsing (welke gebieden scoren hoog op bepaalde effecten). De ambitie is om per gebiedstype aan te geven *wat op hoofdlijnen de beste aanpak is* om de doelstellingen te halen, rekening houdend met de beperkingen en kansen van dat gebied. Deze aanpakken zullen tevens input leveren voor de Werkgroep Instrumentarium, die de benodigde beleidsinstrumenten, financieringsaspecten en uitvoeringsmiddelen verkent om de maatregelen in elk gebied ook daadwerkelijk te kunnen nemen.

7. Vervolgstappen

In de komende periode (juni – september 2026) ligt de nadruk op prioritering en het afronden van de gezamenlijke fact-finding inspanningen. In september 2026 wordt de verdere uitwerking gepresenteerd aan de Bestuurlijke Taskforce. De voornaamste ingrediënten daarvan zijn:

- **Aanvullende analyses:** verdere verfijning van de analyses, onder meer inzoomend op onderbemalingen.
- Verdere kwantificering **effecten** van potentiële keuzes: De effecten van maatregelen binnen het UPLG-basisscenario en de alternatieve scenario's worden waar mogelijk kwantitatief in kaart gebracht aan de hand van de zeven toetsingscriteria voor de belangrijkste gebiedstypen.

- **Prioritering:** Op basis van de gedefinieerde toetsingscriteria wordt bepaald *welke gebieden het meest urgent en kansrijk* zijn voor de eerste tranche van maatregelen, als advies aan de Taskforce.
- **Handelingsperspectieven:** verdere uitwerking en aanscherping van de handelingsperspectieven die houvast geven bij de te maken keuzes. Deze perspectieven koppelen de bevindingen van de werkgroep *Joint Fact Finding* (wat is technisch-inhoudelijk nodig per gebiedstype) aan de instrumenten en uitvoeringsmogelijkheden (hoe dit mogelijk te maken), in nauwe afstemming met de Instrumentarium-werkgroep.
- **Borging:** uitwerking van de vraag hoe de aanpak kan worden geborgd. Een optie daarbij is om te berekenen tot welke resterende kg/ha CO₂ uitstoot (en evt cm bodemdaling/jaar) de voorgestelde handelingsperspectieven leiden, en dit als doel/ opdracht meegeven aan gebieden.

CONCEPT

Bijlage 1 Uitwerking gebiedsfactoren

Inleiding

Gebiedsdifferentiatie is een belangrijke stap in de aanpak van de Taskforce: elk gebied binnen het Utrechtse veenweidegebied is anders, en daarmee verschillen ook de mogelijkheden en opgaven per gebied aanzienlijk. Om tot een classificatie van verschillende gebiedstypen te komen, heeft de werkgroep vier gebiedsfactoren gedefinieerd die inhoudelijk bepalend zijn voor de aanpak in een gebied. Onderstaande tabel vat deze factoren samen, inclusief de categorieën per factor en de daarbij behorende criteria (normeringen):

Factor	Categorieën (opties)
Mate van bodemdaling	• <i>Geen/beperkt</i>: < 4 mm/jaar • <i>Gemiddeld</i>: 4–8 mm/jaar • <i>Snel</i>: > 8 mm/jaar
Grondwaterstroming	• <i>Kwel</i>: > 0,5 mm/ dag kwel • <i>Inzijging</i>: > 0,5 mm/ dag inzijging • <i>Geen significante kwel of inzijging</i>
Maaiveldhoogte variatie	• <i>Plat</i>: Geen risico op plas/dras bij peil –40 cm • <i>Scheef</i>: duidelijk hoogteverschil hoog/laag • <i>Hobbelig</i>: grote variatie in maaiveldhoogte (“gatenkaas”)
Drooglegging (zomer)	• <i>Nat</i>: drooglegging < –45 cm • <i>Droog</i>: drooglegging > –45 cm

In deze bijlage zijn vier kaarten opgenomen waarin deze gebiedsfactoren met de bijbehorende categorieën⁵ in beeld zijn gebracht.

⁵ Het onderscheid tussen “scheef” en “hobbelig” is met de geodata niet zichtbaar te maken en om die reden op dit moment niet gebiedsdekkend op kaart beschikbaar.

Drooglegging veengronden (zomer)

Algemeen

Voor alle peilvakken is de huidige drooglegging van de veengronden bepaald voor het zomerhalfjaar. De drooglegging is berekend als het verschil tussen het oppervlaktewaterpeil in de zomer en de mediane maaiveldhoogte van de veengronden in het peilvak. De gemiddelde zomerdrooglegging is een indicator hoe nat of droog de veengronden binnen een peilvak zijn. In het algemeen geldt dat bij een kleinere zomerdrooglegging de veenbodem natter blijft, waardoor er een lagere CO₂-uitstoot is.

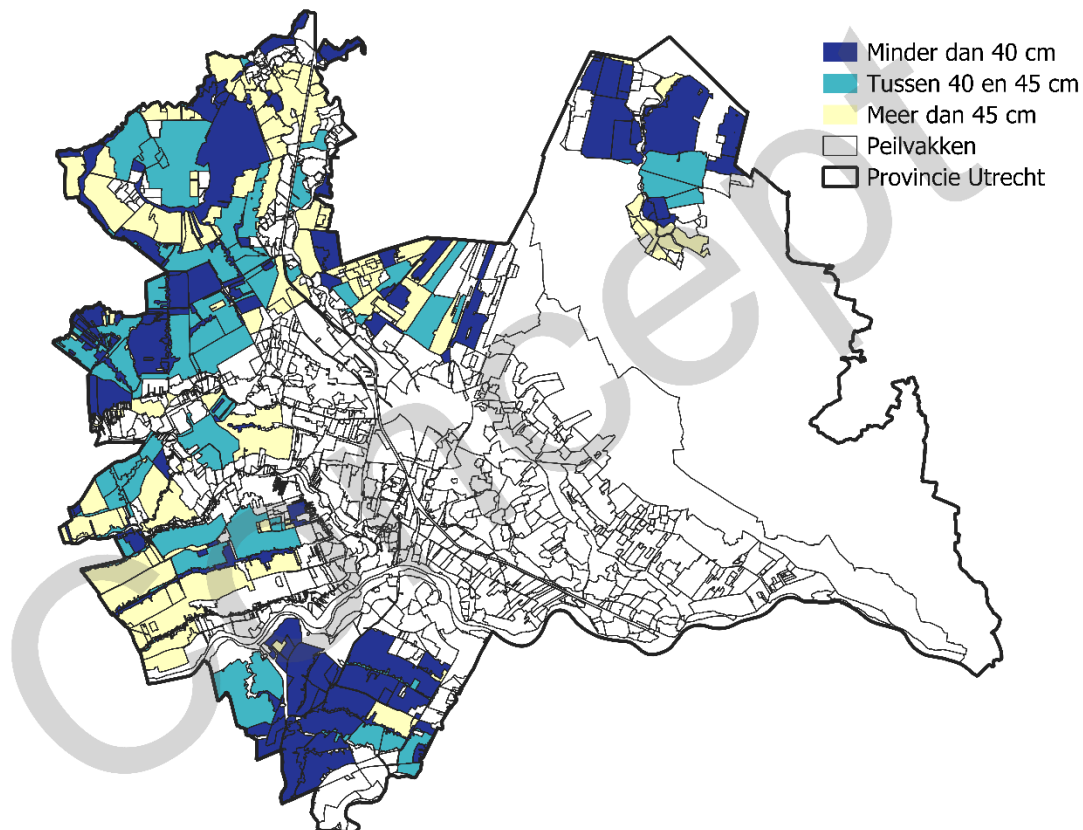
Relevantie voor prioritering

- In de huidige situatie hebben een aantal peilvakken al een drooglegging van minder dan 40 cm, zoals het streven is in de RVS en het ontwerp-UPLG.
- In de peilvakken met een drooglegging groter dan 45 cm is in het algemeen relatief veel CO₂ winst te behalen met peilverhoging, ook worden op deze manier meer gronden geschikt voor een WIS

Relevantie voor handelingsperspectief

- In peilvakken met een drooglegging groter dan 45 cm is waarschijnlijk een peilverhoging nodig om de gewenste drooglegging van 40 cm in 2035 te bereiken.
- Voor peilvakken met een drooglegging tussen de 40 en 45 cm is de gewenste drooglegging dichtbij. Hier is peilfixatie ook een mogelijkheid, als er in het gebied een hoge bodemdalingssnelheid is. Rond het jaar 2035 bereiken deze peilvakken dan de gewenste drooglegging van 40 cm.

Drooglegging veengronden (zomer)

Mate van bodemdaling

Algemene beschrijving

In de RVS en het ontwerp-UPLG is de doelstelling opgenomen om de bodemdaling met 50% te remmen. De bodemdalingssnelheid (mm/jaar) verschilt per peilvak. Deze is bepaald door historische hoogtemetingen te vergelijken met recente metingen.

Relevantie voor prioritering

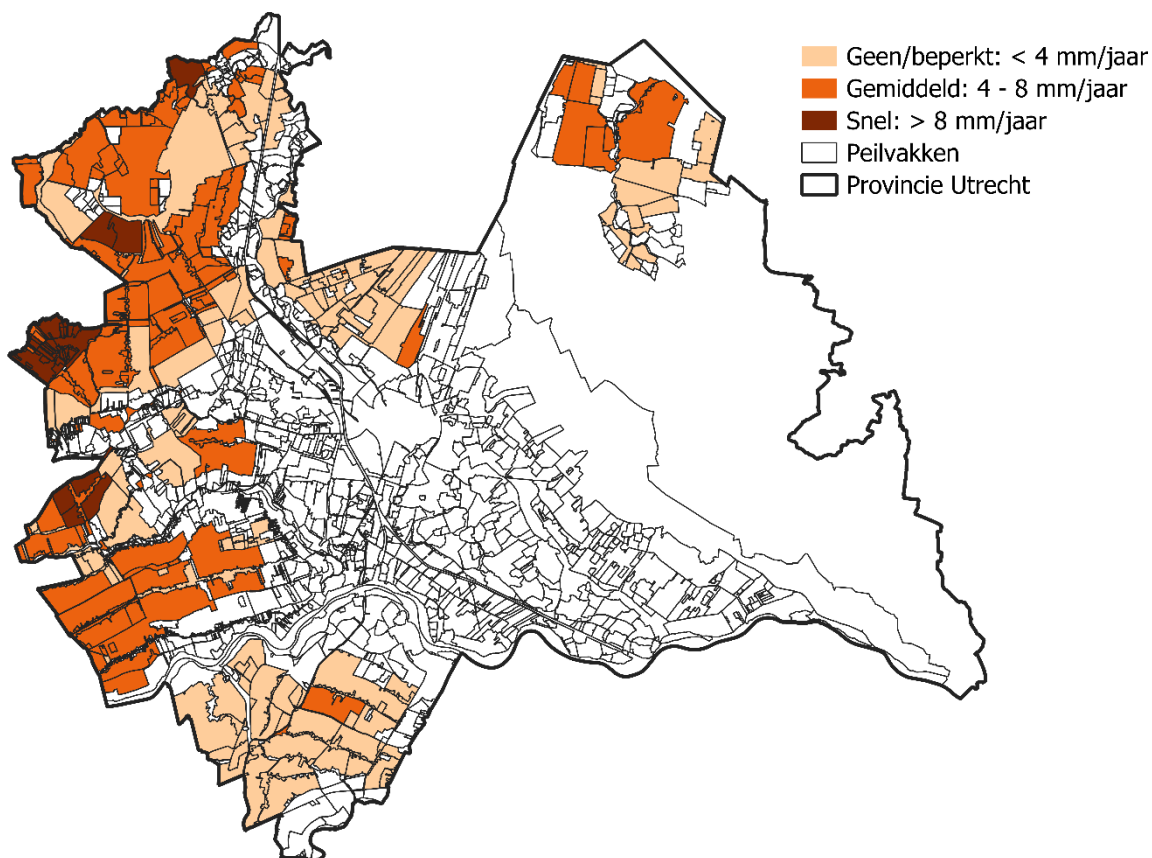
Peilvakken met een grote bodemdalingssnelheid worden hoger geprioriteerd. Het vernatten van gebieden met veel bodemdaling remt de dalingssnelheden.

Relevantie voor handelingsperspectief

De mate van bodemdaling bepaald ook het mogelijke handelingsperspectief hoe te komen tot een drooglegging van 40cm.

- Waar veel bodemdaling is en de drooglegging al bijna 40cm is, kan peilfixatie voldoende zijn om in 2035 een gemiddelde drooglegging van 40cm te halen.
- In gebieden met veel bodemdaling is een drooglegging van 40cm misschien niet genoeg om de bodemdaling te remmen en is verdere vernatting nodig.

Mate van bodemdaling

Grondwaterstroming

Algemene beschrijving

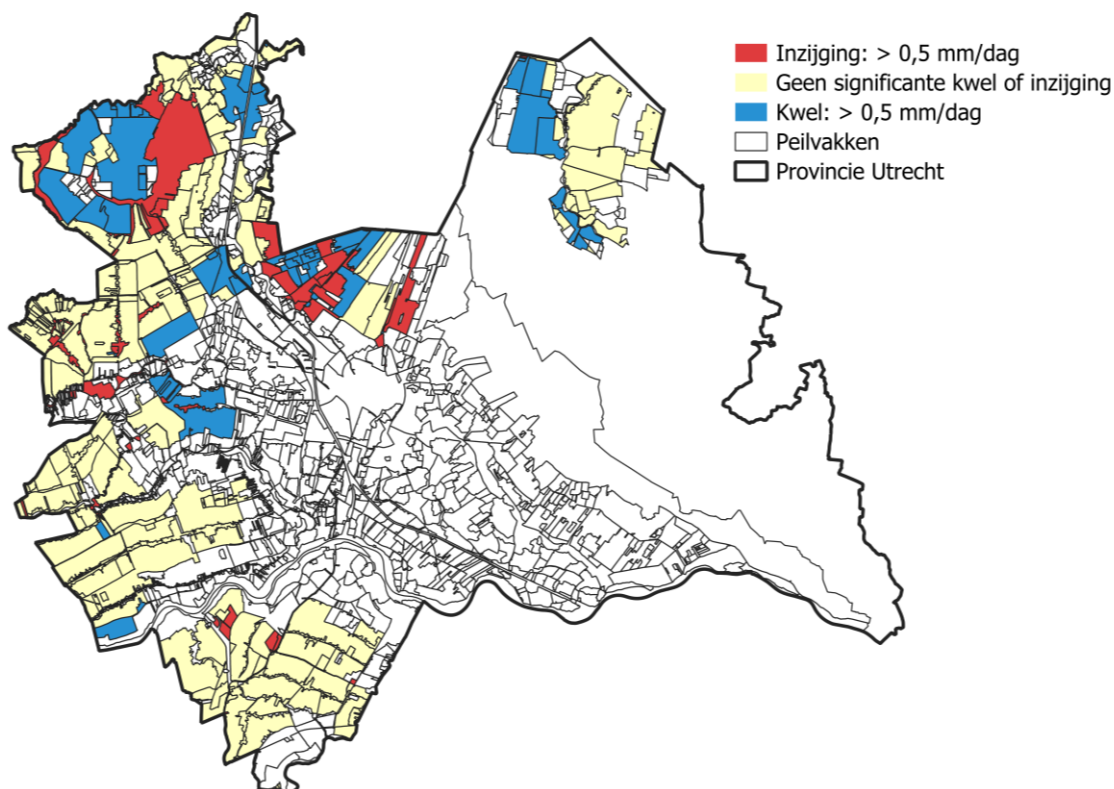
De gebiedsfactor grondwaterstroming geeft aan of er in een peilvak kwel omhoogkomt of er inzijging is of dat er geen significante kwel of inzijging aanwezig is. Voor elk peilvak is de gemiddelde grondwaterstroming in mm/dag bepaald op basis van modelresultaten.

Relevantie voor handlingsperspectief

De mate van kwel of inzijging beïnvloedt het mogelijke handelingsperspectief:

- In peilvakken met inzijging zijn de grondwaterstanden (ook in de winter) vaak lager, waardoor het slootwaterpeil makkelijker verhoogd kan worden zonder dat grondwaterstanden aan maaiveld komen. Aanleg van WIS kan hier goed helpen de grondwaterstanden omhoog te trekken.
- In peilvakken met kwel zijn de grondwaterstanden vaak hoog, waardoor peilverhogingen niet wenselijk kunnen zijn; Een WIS is hier niet effectief, omdat het de grondwaterstand verlaagd. WIS mag niet worden aangelegd in kwelsituaties (KIWA).

Grondwaterstroming

Maaiveldhoogte variatie

Algemeen

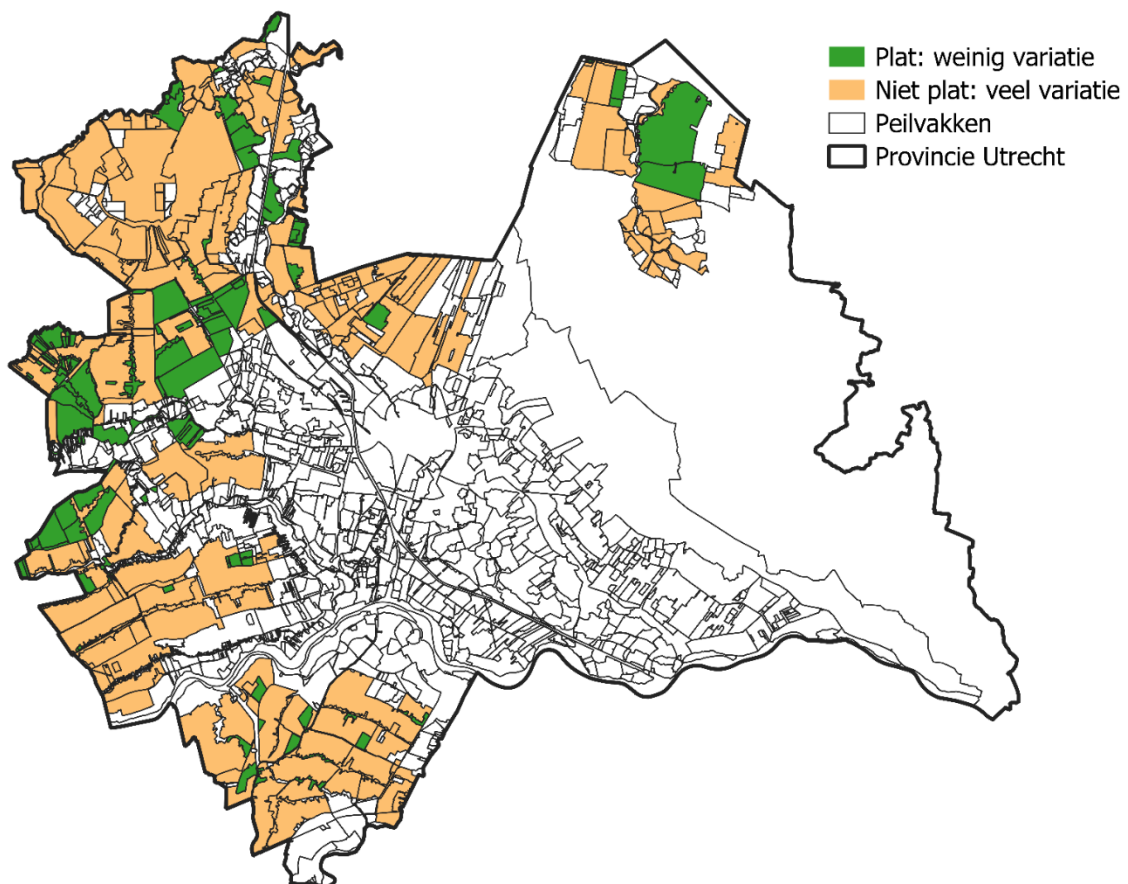
De maaiveldhoogte variatie geeft aan hoe plat een peilvak is. In een plat peilvak ligt een groot deel van de percelen op een vergelijkbare hoogte. Een peilvak is als plat geassocieerd als 70% van het oppervlak een maaiveldhoogte variatie heeft die kleiner is dan 20cm. In een plat peilvak hebben alle percelen ongeveer eenzelfde drooglegging. In een niet plat peilvak is er meer hoogtevariatie en zijn er grotere verschillen in drooglegging. In de definitieve gebiedsdifferentiatie worden niet platte peilvakken ook gesplitst in scheve en hobbelige peilvakken, hier is dat nog niet toegepast.

Relevantie voor handelingsperspectief

De variatie in maaiveldhoogte variatie beïnvloedt de vernattingsmogelijkheden en hoe groot (ongewenste) effecten zijn.

- In platte peilvakken zullen alle percelen ongeveer dezelfde drooglegging hebben. Je kan hier dus nauwkeurig op eenzelfde drooglegging sturen voor alle percelen.
- In niet platte peilvakken is een grote variatie in droogleggingen per perceel. Bij een gemiddelde drooglegging van 40cm zal een deel van het peilvak een significant kleinere (te nat om te boeren) dan wel grotere drooglegging (veel CO₂ uitstoot en of bodemdaling) hebben. Hier zal mogelijk meer maatwerk geleverd moeten worden. Bijvoorbeeld: transitie voor natte gronden of het opknippen van peilvakken.

Maaiveldhoogte variatie

Bijlage 2

Lijst 19 meest voorkomende en snel dalende gebiedscombinaties

nr	Bodemdaling	Grondwaterstroming	Maaiveldvariatie	Droog- legging	ha
6	Geen/beperkt	Kwel	Hobbelig	Droog	366
7	Geen/beperkt	Inzijing	Plat	Nat	410
14	Geen/beperkt	Geen van beide	Plat	Droog	560
24	Gemiddeld	Kwel	Hobbelig	Droog	756
25	Gemiddeld	Inzijing	Plat	Nat	554
29	Gemiddeld	Inzijing	Hobbelig	Nat	281
31	Gemiddeld	Geen van beide	Plat	Nat	1166
32	Gemiddeld	Geen van beide	Plat	Droog	462
33	Gemiddeld	Geen van beide	Scheef	Nat	1329
34	Gemiddeld	Geen van beide	Scheef	Droog	604
35	Gemiddeld	Geen van beide	Hobbelig	Nat	421
36	Gemiddeld	Geen van beide	Hobbelig	Droog	1896
43	Hard	Inzijing	Plat	Nat	6
45	Hard	Inzijing	Scheef	Nat	137
47	Hard	Inzijing	Hobbelig	Nat	274
49	Hard	Geen van beide	Plat	Nat	349
51	Hard	Geen van beide	Scheef	Nat	672
53	Hard	Geen van beide	Hobbelig	Nat	774
54	Hard	Geen van beide	Hobbelig	Droog	162

Bijlage 3 Uitwerking CO₂ en vernattingsberekeningen

In de werkgroep Joint Fact Finding en differentiatie is onder andere gewerkt aan het in beeld brengen van de CO₂ uitstoot van de Utrechtse Veenweiden en het nader in beeld brengen van effecten van vernatten op de drooglegging van landbouwpercelen. De berekeningen zijn, in een nauwe samenwerking tussen waterschappen HDSR, AGV en provincie Utrecht, nu in concept uitgevoerd. Ze zijn bedoeld om de redeneerlijn te onderbouwen en de werkgroep van feiten te voorzien, niet om een gebiedsproces te vervangen. De berekeningen zijn nog niet definitief en tegelijkertijd geven ze al wel een beeld van de CO₂ uitstoot en wat er met maatregelen mogelijk is om deze te reduceren. In deze bijlage worden de bevindingen daarom op hoofdlijnen verder beschreven.

Scenario's

Er zijn verschillend scenario's doorerekend met het model SOMERS, de referentie situatie van 2016 en de "huidige" situatie op basis van het peil van 2025. Daarnaast zijn een aantal fictieve toekomstige situaties doorerekend waarbij gevarieerd is langs twee assen:

- Het peil gemiddelde peil verhogen naar 40 of 30 cm drooglegging
- De aanleg van PWIS of AWIS

Berekende scenario's: "huidige" situatie en fictieve toekomstscenario's

	Geen nieuwe WIS	PWIS	AWIS
Huidige drooglegging	✓	✓	✓
Drooglegging 40 cm	✓	✓	✓
Drooglegging 30 cm	✓	✓	✓

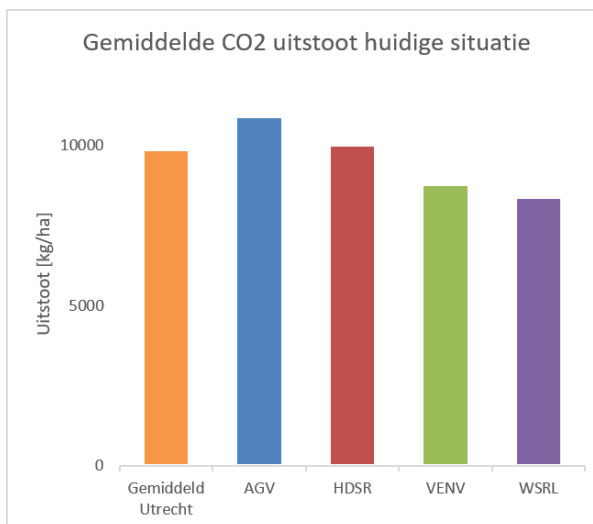
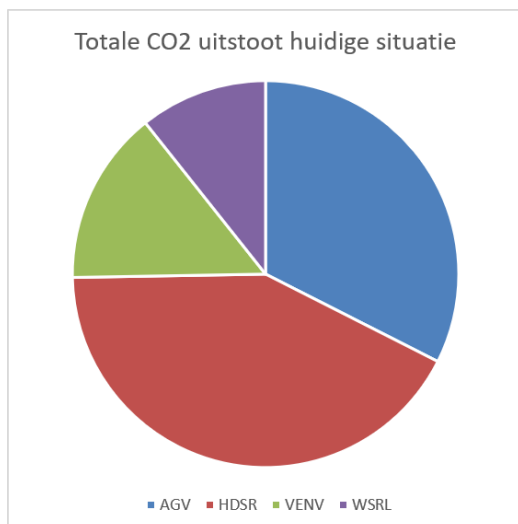
Deze scenario's geven input voor hoe effectief peilopzet en WIS zijn in het reduceren van de CO₂ uitstoot.

CO₂ berekeningen

De huidige CO₂ uitstoot voor de provincie Utrecht is berekend op ongeveer 0,19 Mton voor de veengronden.⁶ Zowel peilopzet als de aanleg van WIS zijn effectief om de CO₂-uitstoot te verminderen. Als we kijken naar gewenste CO₂-reductie vanuit de klimaat opgave van 0,09 Mton (of misschien herijkt naar 0,06 Mton) zien we het halen van deze doelstelling een grote uitdaging is. Er zijn nu nog geen scenario's zijn waarbij een reductie van 0,09 Mton wordt gehaald. We verwachten in de komende periode een gedetailleerdere analyse te maken.

De CO₂-uitstoot binnen de provincie is gedifferentieerd per waterschap, weergegeven in de figuren hieronder. Het aandeel van elk waterschap in de totale uitstoot is in lijn met het oppervlakte veenweidegebied per waterschap. De meeste veenweidegronden binnen de provincie liggen in HDSR en AGV-gebied, de totale uitstoot van deze waterschappen is daarom het grootst. Daarnaast is ook de gemiddelde CO₂-uitstoot in kilogram per hectare berekend. Daaruit blijkt dat de gemiddelde CO₂ uitstoot per waterschap dicht bij elkaar ligt. De verschillen tussen de waterschappen die hieruit naar voren komen zijn te verklaren door onder andere de verschillen in het veentype, de huidige drooglegging en de kwelflux.

⁶ De uitstoot van moerige gronden en kleigronden met veen is hierin niet meegenomen.

Totale en gemiddelde CO₂ uitstoot in huidige situatie weergegeven per waterschap.

CO₂ uitstoot en reductiemogelijkheden per type polder

De veenweidegebieden van AGV en HDSR zijn door de werkgroep ingedeeld in vier hoofdtypen: diepe polders, snelzakkende polders, droge polders en natte polders. Voor deze gebieden is ook per typologie in de CO₂-uitstoot en het mogelijke effect van peilverhoging en/of WIS berekend.

1. Diepe polders

In diepe polders is veel kwel, hierdoor is het handelingsperspectief beperkt, zoals in de hoofdttekst staat beschreven. Deze polders stoten CO₂ uit in de huidige situatie, deze hebben wij hiermee in beeld. Om de uitstoot te beperken zijn er eigenlijk geen of zeer minimaal maatregelen mogelijk.

2. Snelzakkende polders

In snelzakkende polders is naast CO₂-reductie het remmen van bodemdaling een belangrijk doel bij vernatting. In deze polders is de berekende restemissie bij dezelfde mate van vernatting hoger dan bij de droge en natte polders. Vanwege de snelle bodemdaling in deze polders zijn deze gebieden wel relevant om te vernatten.

3. Droge polders

In droge polders is de mediane drooglegging groter dan 45 cm. Hierdoor is in dit type polders in theorie de meeste CO₂-reductie te behalen. Dit effect kan behaald worden door het peil te verhogen en verstrekt worden met de aanleg van WIS.

4. Natte polders

In natte polders is de drooglegging kleiner dan 45 cm, de CO₂-reductie die behaald kan worden richting 40 cm drooglegging is daardoor beperkt. Wel kan de uitstoot teruggebracht worden met de aanleg van WIS en/of verdere vernatting.

Vernatting

De provincie en de waterschappen hebben samen in kaart gebracht wat de huidige drooglegging is van de Utrechtse veengronden, zie bijlage 1. Een peilverhoging kan leiden tot percelen met een drooglegging die niet meer geschikt ("te nat") zijn voor het huidige agrarische gebruik. Met name in de "niet platte" peilvakken kan dit voorkomen, hier zal mogelijk meer maatwerk nodig zijn bij peilverhogingen.

Voor de verschillende droogleggingsscenario's is (samen met de waterschappen) per peilvak gekeken naar het ontstaan van "te natte" landbouwpercelen (percelen met een drooglegging < 20cm). Voor het scenario met een drooglegging van 40cm blijkt dat het percentage te natte percelen op ongeveer 5% komt. Uiteraard hangt het precieze percentage per peilvak af van de maaiveldvariatie in dat gebied. In peilvakken die nu al een drooglegging hebben van gemiddeld 40 cm zien we ook dat ongeveer 5% van de landbouwpercelen "te nat" zijn.

Een aandachtspunt in de analyse is de aanwezigheid van onderbemalingen. Deze gebieden liggen over het algemeen lager dan de rest van het peilvak en hebben op dit moment een lager peil. In de toekomst is nog niet zeker of deze onderbemalingen in de huidige vorm kunnen blijven bestaan. In de huidige analyse zijn de onderbemalingen meegenomen met het huidige bekende peil of waar dit niet bekend is met een door de waterschappen ingeschat peil. In de verdere analyses wordt gekeken naar de invloed van de onderbemalingen op het totale aandeel “te natte” landbouwpercelen.

CONCEPT